

Sámánok, harcosok a metálzene földjéről

„Szóval, akkor itt vannak ezek a finn zsenik. Milyen egyszerű lett volna, ha áltisiben, amikor a Kalevalát tanultuk, a tanárnő szimplán csak betolt volna egy Amorphis-mestermunkát, végighallgattuk volna és egyből mindenki képben lett volna a finn nemzeti eposzt illetően! No persze, amikor én még áltisis voltam, éppen csak megalakult a zenekar (1990), de talán majd az utókor lesz ilyen szerencsés...!”¹

1.

Napjaink egyik legismertebb finn kulturális exportcikke a metálzene.² Ez a tény az ország és a finn kultúra egy újabb, kortárs sztereotípiáját és ezzel párhuzamosan egy modern mítosz születését, alakulását demonstrálja. A finn metálzene az 1990-es évektől népszerű a nemzetközi zenei életben (is), számos heavy metál típust képviselnek az ország együttese (death, black, gótikus, szimfonikus, folk és viking metál). A finn metálzene népszerűségével foglalkozó tanulmányában Matti Riecki úgy látja, hogy a világhíres finn bandák egyediek, mert többféle stílust kombinálnak és új zenei utakat fedeznek fel. A sikeresség okát a következőkben látja: „a hó, és a hosszan tartó, sötét, hideg tél. Kereshetjük a választ az erdőben is, a fák mögött. [...] Amikor a komor finn mentalitás elvágódó melódiákkal találkozik az eredmény valami olyasféle, amit nem találsz meg máshol” (Riecki 2007). A finn rockzenéről író Fodor György szerint: „A zenei paletta igen széles. Ha csak a metál stílusokat vesszük górcső alá, megállapítható, hogy Finnországban eluralkodott a stíluskavalkád, az ötvözetek, próbálgatások diszsonanciájából egészen meglepő újítások és követhető vonulatok alakultak ki” (Fodor 2008:51). A modernitás és mítosz kapcsolatának szempontból miért fontosak ezek az együttesek? Hogyan lehet ennek kapcsán valamiféle rendet vágni a fent említett „kavalkádban”? Tanulmányomban néhány példán keresztül azt mutatom be, hogyan használják ezek az együttesek a hagyományos finn kultúra elemeit (Kalevala, népmese és népzene), milyen (akár másféle) szimbolikát használnak, hogyan képviselik Finnországot és a finnséget, illetve hogyan távolodnak el ezektől a hagyományos témákból és válnak inkább nemzetközivé, mint finn. Ennek megfelelően az alábbiakban elsősorban a Kalevala által inspirált metálzenéről, a trollok és a folk metal közti kapcsolatról és nemzetközi trendekhez igazodó, de mégis sajátos stílust kialakító finn együttesekről írok.³

Brikolázs

2.

A témaválasztásból adódóan a bemutatásra kerülő együttesek többsége a metálzene historizáló ágához tartozik. Az alapvetően kereszténység előtti hagyományokból merítő, rusztikus melódiákat, szokatlan (népi vagy azt utánzó) hangszereket és ősi (azaz, az adott kultúrához tarozó élő vagy holt) nyelvet használó zenekarokat pogány metálként definiálják. Az együttesek nagy hangsúlyt helyeznek a szövegekre is, mely segítségével a kereszténység felvétele előtti világképre, szimbólumokra alapozva sajátos mitológiát hoznak létre, vagy egy meglévőt keltenek életre. Ez az irányzat elsősorban az észak-európai együttesekre jellemző, de mivel egyes időszakokban „divatosá” vált, ezért mások is átvették. A stílus közeli kapcsolatban áll az ún. folk és a viking metállal is, azonban nem azonos azzal. A folk metal a klasszikus heavy metal elemeket népi hangszerekkel és dallamokkal egészíti ki, nem ritkán folklóralkotásokkal találkozunk a szövegek szintjén is. A viking metál tulajdonképpen a pogány metál egyik szűkebb rétegének tekinthető, elsősorban a viking és germán mitológiából merít, zeneileg több irányzathoz is kapcsolható, képviselői nagy hangsúlyt helyeznek arra, hogy ehhez kapcsolódó atmoszférát teremtsenek zenéjükkel, szövegeikkel, koncertjeikkel és az együttes szimbólumaival.

3.

A külső szemlélő számára is látható jegyekkel ellátott, azaz a finn metál bandákhoz kapcsolódó ruhák, kiegészítők viselése Magyarországon is hétköznapi dolognak számít, az utcán sétálva, vonaton ülve, fesztiválokon járva a finn metálzenéhez köthető ruhákat viselő fiatalokkal találkozhatunk. Mit mondanak el ezek a pólók és szimbólumok a finn metálzenéről és Finnországról?

ról? Ahogy a metálzenén belül kialakuló alműfajok, keverékek megnehezítik a tiszta műfaji határok megrajzolását, úgy a rajongók között is számos különbség van – a stílushoz való kötődés, az adott együttes ismerete és az azonosulás terén is. A heavy metal három „olvasatát” (zenészek, közönség, média) bemutató munkájában Deena Weinstein a téma kulturális szociológiáját írja meg, 1991-ben publikált tanulmánya azonban más (előző) idő- és (Magyarországtól távoli) földrajzi kereteket vizsgál, szempontrendszerében azonban fontos szerepet kap a rajongók vizsgálata (Weinstein 1991). Az általa megállapított tény - mely szerint a „heavy metal maga egy brikolázs, különféle összetevők laza keveréke” (Weinstein 1991:6) – hangsúlyozását meghatározónak tartom a téma vizsgálata kapcsán. Emellett – ahogy más, szubkultúrát létrehozó jelenségek – a metálosok a zenéhez kapcsolódó meghatározott kódokhoz igazodnak, melynek egy része külsőségekben nyilvánul meg, mint például az öltözék, kiegészítők – melyek önmagukban is csatlakoznak a metálzene vizuális jelrendszeréhez. A tárgyakon található képek, szövegek szoros összefüggésben vannak választott (a finn hagyományokból való merítés, illetve attól való eltávolodás) témafelvetéssel, másrészt a kortárs öltözködés vizsgálatára nyújthatnának lehetőséget (ez utóbbtól jelen esetben eltekintek). A metálzene körül alakot öltő szubkultúrák különféle kellékek viselésével erősítik és mutatják az összetartozás tényét, ún. kvázi-uniformisokat hozva létre (bővebben: Craig 2005:193-195). Ahogy a zenészek, úgy a rajongók számára is meghatározó a megfelelő „image” kialakítása – ruhadarabok (póló, kendő, sapka, stb.), ékszerek (övek, gyűrűk, nyakláncok), frizura, smink (szemfesték, rúzs) segítségével. A pólók kapcsán nem ritkán az albumok borítójának grafikájával találkozhatunk, míg az egyéb stílusjegyek a zenészek külsejét utánozhatják. A heavy metal-rajongók klasszikus viselete a „farmer, fekete pólók, bakancsok és fekete bőrdzsekik [...]. A pólókat általában a kedvenc metál együttesek vizuális reprezentációjának emblémájával díszítik.” (Weinstein 1991:127). A rajongók hétköznapi ruhadarabként hordhatják a fenti „uniformist”, de zenei fesztiválokon vagy koncerteken (ahol a megjelenés a szubkultúrához tartozás egyik elsődleges kelléke) az efféle pólók előfordulása gyakoribb, ezzel is jelezve saját zenei identitásukat. A csoporthoz való kötődést nem csak a koncertre járás és a metálos divat különféle elemei erősítik, hanem zenei magazinok és a kapcsolódó website-ok, blogok olvasása, internetes oldalakhoz való csatlakozás jellemzi. Ebből kifolyólag az interneten fellelhető blogok, fórumok bejegyzései is forrásul szolgáltak jelen tanulmány megírásakor.

4. Az alábbiakban, az egyes finn együttesekhez kapcsolódó vizuális világot ruhadarabokon, kiegészítőkön, albumborítókön keresztül szemléltetem.⁴ Ezek jellemzően a zenekar logójának és lemez- később CD-borítójának egyfajta reprodukciói, emellett koncertturnéhoz kapcsolódó termékek. „A heavy metal együttesek, sokkal inkább, mint más típusú rock zenekarok, logókat használnak. Ezek ugyanúgy funkcionálnak, mint a multinacionális cégek logói, lehetővé teszik a gyors azonosítást és egy alapvető image közvetítését. A logó az együttes vizuális és verbális azonosítását is szolgálja, mivel a legtöbb tartalmazza a zenekar nevének stilizált betűit” (Weinstein 1991:27). „Az albumok borítói, melyek általában pólókon is visszaköszönek, egy lelki állapotot vagy érzelmet is közvetítenek. A vizuális ábrázolás kontextualizálja a zenét vagy legalább vezérfonalat ad a zene jelentéséhez [...]” (Weinstein 1991:29). Ezáltal a tárgyak fontos közvetítő az együttes mondanivalójának (illetve a rajongók világának is). Jelen esetben a finniséget hangsúlyozó elemek kerülnek kiemelésre, nem megcáfolva a fent felsorolt általános, metálegyüttesekre jellemzőket sem.

Kalevala ihlette metál

5. A finn népzene, klasszikus és kortárs (világzene, rock, metál) mindig szoros kapcsolatban állt a Kalevala témájával és dallamvilágával (Jaakkola és Toivonen szerk. 2005; Bata 2009). Az 1970-es évektől a nemzetközi metál berkeiben egyre népszerűbbé váltak a mitológiai témák. Kicsit késve, az 1990-es évektől a finn metál együttesek is egyre többször veszik elő a nemzeti eposzt és a tradicionális finn zenei hagyományokat. Zenéikkel, szövegeikkel, albumborítóikkal a Kalevala történeteiből, szövegéből és verseléséből merítve alakítják ki sajátos atmoszférájukat. A sort a Kalevala együttes nyitja (1969–1995), majd a CMX (1985–), azonban ezek a zene-

karok nem törnek be a nemzetközi köztudatba. Az 1990-es években alakult Amorphis, Ensiferum és Korpiklaani azok az eposz témáját vagy vizuális kultúráját használó finn metál együttesek, melyek aktívan jelen vannak a magyarországi és nemzetközi zenei életben. A bandák zenéje, dalszövegei, lemezborítói felidézik az eposz világát és karaktereit, melyek a Kalevala romantikus, harcias oldalát hangsúlyozzák. Albumaik a nemzeti eposz és kortárs metálzene közti kapcsolatot reprezentálják.

6. *Az Amorphis Tales From the Thousand Lakes* (1994) című lemezével született meg a „Kalevala és a metál házassága” (Riecki 2005:139), mely szövegével és zenei témáival a népi hagyományokhoz nyúlik vissza. A Kalevala és a Kanteletár dalait felfedező és azt elsősorban angol nyelven exportáló *Amorphis* kategorizálása nehéz feladat, leginkább melodikus death metal jellemzi munkásságukat.⁵ Matti Riecki szerint „az Amorphis valami olyasféle zene, amelyet egy békés tó partján történt szauna-fürdő után hallgatnál – nem éppen az a kép, amire általában a heavy metal kapcsán asszociálunk”. (Riecki 2005:140). Az együttes későbbi albumai szintén forrásként használják a Kalevalát: nem csak a Lönnroti gyűjtemény verseit éneklik meg metálos feldolgozásban, hanem az eposz által inspirált saját szövegeket írnak. A *Tuonela* (1999) címválasztása és tematikája a finn mitológia alvilágára, a halottak birodalmára. Az *Eclipse* (2006) Kullervo történetét adoptálja, melyet „Paavo Haavikko finn író dolgozott fel a 1970-es években. Rendszerezte és olvasmányosabbá tette a történetet, így egyszerűbb megérteni, miről is szólnak ezek a mesék. Mi is az ő értelmezéséhez nyúltunk, megkaptuk a hozzájárulását ehhez. A történet maga nagyon szomorú, Kullervo egy szegény srác, aki egyre nagyobb bajban találja magát és egyre nehezebb az élete. Szomorú mese, így tökéletesen beleillik az Amorphis hangulati világába. És gondolom, a rajongóinknak is jó hír, hogy megint egy igazi finn mondával állunk eléjük.” nyilatkozta az énekes, Tomi Joutsen egy interjúban (Adamskij 2006). A *Silent waters* album (2007) kapcsán egy újabb finn epikus hőst, Lemminkäinent ismerhetünk meg. A következő, *Skyforger* (2009) lemez pedig a Kalevala egy másik hősének, az égi kovács Ilmarinennek a történetét dolgozza fel. Ezt követi a *The Beginning of Times* (2011), mely a Kalevala főhősének, Väinämöinennek a történetét helyezi a középpontba. A lemezborítóikon is merítenek az eposz szimbolikájából, a *Silent waters* borítóján például a Tuonela hattyújával találkozhatunk: „A Kalevala zene világának megteremtésében jeleskedő finn Amorphis a metál univerzum egyik legizgalmasabb és legegységesebb zenekara, lemezeik mind hibátlanok, amin a finn folklórt a metál súlyával elegyítik. Idén már nyolcadik stúdióalbumukkal rukkoltak elő, a gyönyörű borítóval ellátott és nem kevésbé zseniális muzsikát rejtő Silent Waters képében.” (Hegedűs 2007) Míg a stílussteremtő *Tales from the Thousand Lakes* (1994) album borítóján szereplő Ukko (az ég és vihar istene, egyfajta főisten) kalapácsa az *Amorphis*-nak köszönhetően az egyik legismertebb Kalevala szimbólummá vált világszerte. Az eposz vizuális újragondolását jelentik az együttes videoklipjei, például a *Skyforger Silver bridge* dalának klipje, mely Ilmarinen feleségeinek történetét mutatja be. *The Beginning of Times* a világ születéséről és az idők kezdetéről mesél, ezt a Travis Smith által készített borítón a Kalevalában megénekelte (kerce-rece) tojás és rajta Ukkó kalapácsa szimbolizálja.

7. Egy másik, a Kalevalához is köthető együttes a „favágó folk” Korpiklaani („a vadon klánja”). A *Korven Kuningas* (Erdő királya, 2008) album „amolyan tisztelgés a régi finn favágó hagyomány előtt. Azoknak állítunk emléket, akik kemény kétkezi munkával serénykedtek az erdőkben és a sebes folyókban, zúgóknban.” (Koncsok 2008:13). Eredetileg Shaman (1993–2003) néven alakult a csapat és *joikat* (számi tradicionális énekforma) dolgoztak át. 2003 óta működnek Korpiklaani néven, a tradicionális népzene és az úgynevezett *humppa* (sajátosan finn tánczene, mely a jazz és a foxtrott keveréke) zenét vegyítik a metálal. A Kalevala történeteit szó szerint nem építik be szövegeikbe, hanem inkább Kalevala-stílusban játszanak. „Magát a Kalevalát nem használjuk, csak a verselést. Nem alkalmaztuk közvetlenül a Kalevalát, csak hasonló érzéseket a dalokban. Csak ugyanaz a versmérték. Olyan, mint a régi finn nyelv, nem az a nyelv, amit ma használunk. Valójában játék a szavakkal. Ugyanazt kétszer vagy háromszor mondjuk, de mindig más szóval.” (Vera 2006). A *Karkelo* (2009) lemezükön azonban két számot is szentelnek Ilmarinennek (Decibel Magazine 2009), az *Amorphis*-hoz hasonlóan feldolgozzák az égi kovács és feleségei történetét is. Az utóbbi években egyre többet merítenek a finn mitológia emblematikus elemeiből. A 2011-es *Ukon Wacka* albumot a mitikus főistennek,

Ukkónak szentelik, maga a cím egy olyan összejövetelekre utal, ahol Ukkót imádják⁶. „Az Ukon Wacka egy ősi pogány ünnep [...]. A régi időkben áldozatokat hoztak és fogadalmat tettek ezeken az összejöveteleken, például körben letérdeltek vagy rituális táncot jártak. Megszentelt sörivás is zajlott Ukkó, a villámisten tiszteletére. [...] Az Ukon Wacka elég súlyos ahhoz, hogy az album címének válasszuk, és más dalok is vannak a lemezen, melyek Ukkóval is foglalkoznak” (Bowar 2012). Utolsó lemezük címének a *Manalát* (2012), a Tuonela egy másik elnevezését választották. Ennek ellenére ezen az albumon könnyedebb, a Kalevalában is szereplő témákat is feldolgozott a zenekar. A *Petoelaaimen kuola* (A ragadozó nyála) dal a sör születését meséli el, amikor Oszmotár, a sör szakácsa először készítette el az italt Pellon Pekko (a termés és így a sör istene) árpájából (A. K. 2012). Az *Amorphis*nál már megjelent hattyúval a *Manala* borítóján is találkozunk. 2006 óta az albumok grafikájának meghatározója a Jan Yrlund által tervezett kvázi-Väinämöinen figura, Vaari (a szó finnül a nagypapa egyik megfelelője). A magyar szövegekben öregemberként definiált Vaari a lemezeken „énekel”, azaz egy-egy dal az ő előadását imitálja – ezáltal a fiktív, mitológiai figura életre kel. Az együttes másik szimbóluma a sámándob, mely logóként és háttérként is funkcionál, emellett nem ritkán borítókon vagy videoklipben a Vaari figura kezében is láthatjuk. Hivatalos internetes oldalukon a következőt olvashatjuk erről: „Amikor a dobon játszik a sámán, akkor a földi világ és az azon túli – alsó – világ közt utazhat, üzeneteket hozhat az isteneknek és a halottnak. A sámán állapot csak sanyarú és magányos élet iránti elkötelezettséggel érhető el.”⁷

8. A heroikus folk metalt játszó, finn népmesékből, népdalokból merítő Ensiferum (1995) együttes nevének jelentése „pajzsot hordozó”. A Kalevala leginkább zenéjükre hatott (a folklór elemekből adódóan), szöveg szintjén azonban nem igazán jelenik meg. Az Ensiferum zenéjére sokkal inkább „egy általános kardok-és-pogányok felőli, nem kifejezetten kalevalai” megközelítés a jellemző (Riecki 2005:140), magukat viking metál együttesként definiálják.⁸ Ahogy egy velük készült interjúban olvashatjuk: „Ez a csapat sokkal inkább szól a zenéről, mint a szövegekről. Nálunk nincsenek állandó mitológiai utalások, a szövegeink zöme a képzelet terméke.” (Fachat 2004:19). Az *Ensiferum* (2001) című albumon két számot Väinämöinennek ajánljanak, illetve *Kalevala Melody* című, instrumentális számuk hallható a *Dragonhead* (2006) EP-n. Az *Unsung Heroes* (2012) albumuk *In My Sword I Trust* dalában Kalevala szöveget hallhatunk. Számos lemezborítójuk Väinämöinen kvázi-, harcos figurája szerepel: fehér szakállal, középkori harcosokat idézve pajzzsal és karddal a kezében áll, arra utalva, hogy számos folk metal együttes a középkorba helyezi szövegét, zenéjét és vizuális megjelenését.

Trollok és a pogány folk metal

9. A pogány és folk metal emblematikus képviselői közül a Finntroll (1997) tagjai „mentek a legmesszebb a népzene és a heavy metal egybeolvasztásával” (Riecki 2005:142). Nevük egy legendából ered, mely szerint: „Fennmaradtak bizonyos írásos emlékek arról, hogy a Finnországba tévedő első svéd kereszties lovagokat orrfacsaróan büdös, nagyhajú lények támadták meg kövekkel az erdőben. Na, ezeket a lényeket finntrolloknak nevezte az akkori történetírás.” (Kovács 2004:18). A folk- és viking metált, humppát keverő zenéjük ugyanolyan eredeti, mint a korábban említett Amorphis zenéje. A Trollok zenéjére az északi (részben a viking) mondták és finn népmesék hatottak. A banda svédül énekel,⁹ a Finntroll első énekesé szerint mivel ez „trollosan hangzik”. Szövegük kitaláció, nem használnak fel eredeti népi szövegeket. A történetek fő karaktere Rivfader, a trollok egyik királya, aki a fiktív mitológia szerint vissza fog térni, amikor az északi fény feltűnik az égen és győzelemre vezeti a troll seregeket. Az ő figuráját láthatjuk a 2001-es *Jaktens Tid* (A vadászat ideje) album borítóján is. Még két példát hozok a számtalan, folk/pogány metált játszó finn együttes közül. A Turisas (1997) névválasztása a finn mitológia Kalevalában is szereplő harc istenére (Iku-Turso) esett, zenei és szöveges témaválasztását illetően harcos epikus metált játszik. Szintén ezt az irányzatot képviseli a Moonsorrow (1995), viszont kategorikusan elzárkózik attól, hogy viking metálként definiálják őket. Témájukat a finn mitológia és folklór elemeiből – a Kalevala témáit is érintve - merítik, ezzel is hangsúlyozva finnságukat (bővebben Siebert 2007).

10.

Ahogy a fentiekben is láthattuk, a finn folk metal együtteseket viking metálként is definiálhatjuk, ahogy a megkérdezett rajongók egy része – tévesen - azt gondolja, hogy a finnek vikingek. A Finntroll ex-énekes, Wilska azonban határozott különbséget tesz a finn folk metal és a viking metál között: „mi finnek mások voltunk, mint a vikingek. A svédek, a norvégok és a dánok meséi vagy mondái mind arról szólnak, hogyan jöttek a nagy harcosok a hajóikkal, és lemészárolták mindenkit. Nálunk ezzel szemben a zenészek vagy a boszorkányok voltak a hősök, akik mágikus erejű dalaikkal próbálták legyőzni az ellenségeiket. Tehát sohasem erőszakkal. A Kalevala is arról szól, hogy a két hős énekkel próbálja legyőzni egymást. Mi ilyenek vagyunk...” (Kovács 2004:19).

„Populárisabb” vizeken

11.

Az eddig példaként hozott finn együttesek név- és témaválasztásukkal, zenéjükkel és az anyanyelv használatával finnségüket hangsúlyozzák. Azonban vannak olyan finn csapatok is, melyek nemzetközi téren ismertek. Zenéjüknek nem sok közük van a hagyományos finn kultúrához, inkább „európai” heavy metalt játszanak és minőségi zenéjükéről híresek. Ennek ellenére ezekről az együttesekről is köztudott, hogy finnek, és az országról alkotott sztereotípiák részei. Az egyik legnagyobb rajongótáborral rendelkező, lágyabb és populárisabb stílust képviselő Nightwish szimfonikus metált játszik. Magyarországi ismertségüket növelte az a vicces homemade videó, ami a finn-magyar nyelvrokonságot bizonyítja (Márpedig Rokonok! *Kuolema Tekee Taiteilijan*). Szövegeik egy olyan, a *Gyűrűk ura* által is inspirált fantáziavilágba vezetnek, melynek szereplői angyalok, harcosok. Az albumokhoz köthető grafikák szintén ezt a fantáziavilágot idézik. Az általuk gyakran használt szimbólumok egyike a bukott angyal, mely például az *Once* (2004) című album borítóján is szerepel, William Wetmore Story Angel of Grief síremléke formájában.¹⁰ A *Dark Passion Dayen* (2007) az idő és a hősiesség összekapcsolásaként egy inga formájú pengét láthatunk. *Imaginaerum* (2012) lemezük egy film köré szerveződik, egyféle „fantasy musical”.

12.

A HIM együttes mozaikszavának jelentése His Infernal Majesty, azonban ezt a hosszabb változatot már nem használják, mivel ez az általuk nem képviselt sátánizmusra itál. Sokkal inkább egyfajta könnyed férfiaságot testesítenek meg. Önmagukat az ún. love metál képviselőinek tartják, szélesebb spektrumon gót metált játszanak, szerelemről, érzésekről és mindezek sötét oldaláról énekelnek. Logójuk, a heartagram egy szív és egy pentagram kombinációja. A logót az énekes (és az együttes ikonja), Ville Valo találta ki, szerinte mindez a jót és a rosszat, a szerelmet és a gonoszt szimbolizálja egyfajta modern ying yangként. A logó nagyon hasonlít az egyik finn magánkórház, a Mehiläinen emblémájára, Valo az együttes történetéről szóló írásában azt mondja, hogy a heartagram a kórház logójának egy tudatalatti, eltorzult formája és a HIM logója jobban ismert, mint az együttes zenéje.

13.

A harmadik, emblematikus finn metál együttes az instrumentális szimfonikus, gót metált játszó Apocalyptica. Tagjai a Sibelius Akadémián végeztek, műfajt teremtve azáltal, hogy saját szerzeményeik mellett metálklasszikusokat játszottak csellóra, komolyzenére hangolva. Albumaikon, az ezekhez készült ruhadarabokon különféle cselló-ábrázolásokkal találkozhatunk (halálfej, női hát), ezáltal teremtve meg sajátos védjegyüket.

14.

A *Promised Land of Heavy Metal* című dokumentumfilmben szintén felvetődik az a kérdés, hogy vajon miért szeretik a finnek ennyire a metált? A Nightwish basszusgitárosa, Marco Hietela szerint “sokan csak a metál sötét oldalára koncentrálnak, de én inkább egyfajta fekete humorról beszélnék, ami a finn embereket jellemzi. Egyfajta nemzeti büszkeség ez, azt hiszem a finnek makacs, önfejű és kitartó emberek, fekete humorral, ugyanakkor bizonyos fokú düh is jellemzi őket. Enélkül nem tudtuk volna visszaverni a tízszeres túlerőben lévő oroszokat a második világháborúban. Voltaképpen mindannyian ebből nőttünk ki” (*Promised* 2008:81’09”–81’47”). A HIM frontembere, Ville Valo pedig így látja: “Mindenkinek másként gondolkodik erről a kérdéstről. A finn férfiak problémája, hogy nem tudják az érzelmeiket kifejezni. Ez egyszerűbb a

metál segítségével és hatásosabb is. Az embereknek erős hatásokra van szükségük ahhoz, hogy kiszabaduljanak ebből a helyzetből” (Promised 2008:81’48”–82’3”).

Összegzés

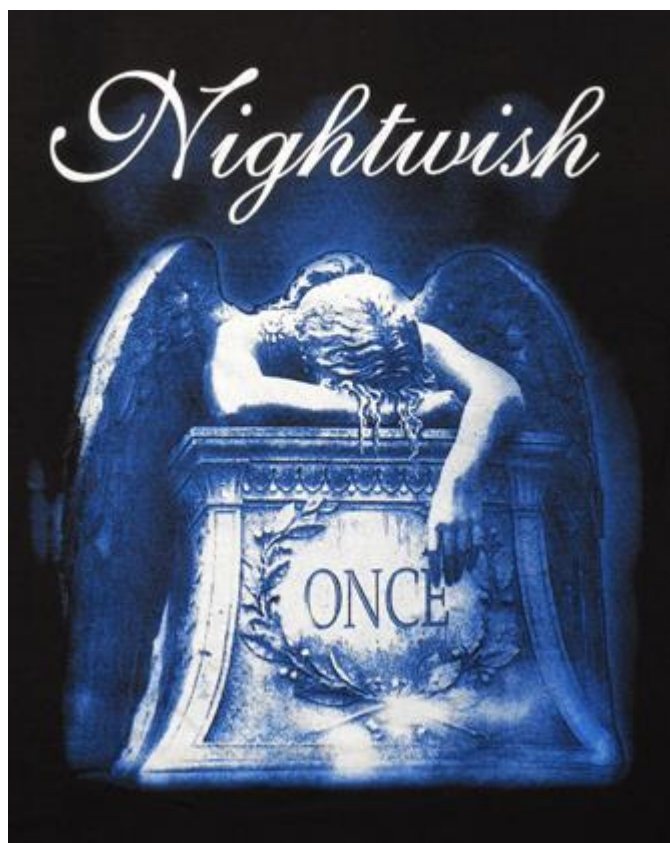
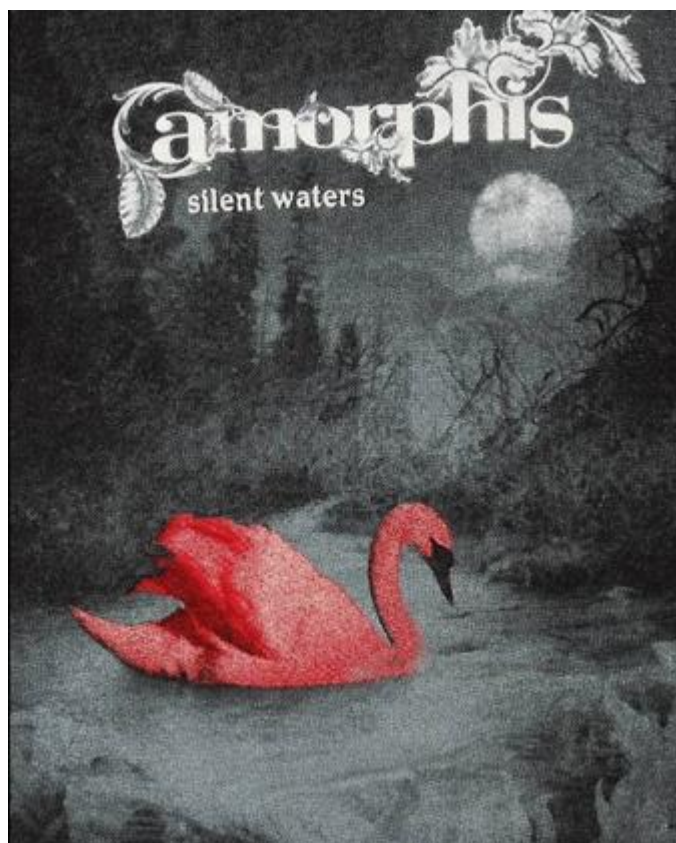
15. Annak ellenére, hogy a finn metálzene népszerűsége, sikeressége tény, nem kapunk egyértelmű választ arra, hogy miért alakul rengeteg metál együttes Finnországban, és miért találunk arányában sok finn együttest a nemzetközi élvonalban. A válaszokból azt olvashatjuk ki, hogy a finnekre jellemző elfojtott szenvedély, depresszió, sötétség, őszinteség és keserűség lehet az oka ennek. Az írásomban szereplő együttesek (is) Finnország egy másik, újabb oldalát hangsúlyozzák: bizonyos szinten még mindig az erdő népével, a Kalevalával találkozunk – azonban az is megmutatkozik, hogy saját hagyományaikból hogyan teremtenek új zenei stílusokat, illetve a nemzetközi zenei trendeket hogyan adoptálják finn módon az együttesek. Másfelől a finn metál által képviselt zenei, szöveges és vizuális világban visszaköszönnek mindazok a sztereotípiák (erdő, természet, Kalevala, *sisu*,¹ technológia, iskolázottság), melyek a Finnország hallatán eszünkbe juthatnak, ezáltal valamilyen szinten ezeket is reprodukálják, új tartalommal töltik meg.

1. kép:
Lány egy saját maga által készített ruhában,
rajta a Korpiklaani sámándobja
Paganfest, Budapest, 2008
Sarnyai Krisztina felvétele
Néprajzi Múzeum F 337005

2. kép:
Finntroll logó egy hátizsákon
Paganfest, Budapest, 2008
Sarnyai Krisztina felvétele
Néprajzi Múzeum F 337782

3. kép:

A Tuonela hattyúja. Póló

Amorphis: Silent Waters

Sarnyai Krisztina felvétele

Néprajzi Múzeum 2009.7.1

4. kép:

Bukott angyal. Póló

Nightwish: Once

Sarnyai Krisztina felvétele

Néprajzi Múzeum 2009.51.14

JEGYZETEK

1 Egy rajongó az Amorphis *Skyforger* albuma kapcsán.

(<http://bendajrockblog.blogspot.com/2009/12/amorphis-skyforger.html>)

2 Ez az írás frissített, magyar nyelvű változata a *Past and Present Stereotypes – Ethnological, Anthropological Perspectives* című tanulmánykötetben megjelent szövegnek (Bata 2010). L. Varga Pétert köszönet illeti kritikai észrevételeiért.

3 A téma egy másik, jelen tanulmányban nem megjelenő oldala a sokrétegű szubkultúra kutatás, mely egy más típusú problémafelvetésre adhatna választ, ettől azonban most a keretek megtartása miatt eltekintek (bővebben Jakab és Keszeg 2007, Guld és Havasréti 2012)

4 A kutatás és bemutatás alapját alapvetően az az anyag jelenti, mely 2008-ban került a Néprajzi Múzeumba a MADOK tárgyvásárlási pályázat eredményeképpen: közel 100, egy budapesti üzletből származó, finn heavy metál együttesekhez kapcsolódó ruhadarab, kiegészítő és cd. Az anyag kiegészült egy fotózási akcióval is, melynek során koncertekre érkező, láthatóan a finn metálzenehez köthető fiatalokkal beszélgettünk és fotóztuk őket. Az anyag egy része bemutatásra került a Néprajzi Múzeum (*M)ilyenek a finnek?* (2009–2011) és *A metálzene földjéről* (2010) című kiállításán.

5 Mivel az egyes metál zenét játszó együttesek különféle zenei stílusokba, irányzatokba történő besorolása nem minden esetben egyértelmű és általánosítható (elsősorban a zenekarok korszakváltásai és a stílusok keveredése miatt), ezért a rájuk leginkább jellemző kategóriát használom. Mivel a mitologikus finn elemekkel, a tradicionális zene megjelenését vizsgálom, ezért nem térek ki részletesen az egyes zenekarok/stílusok és a klasszikus heavy metalhoz való viszonyával.

6 *Ukon Wacka* – eredetileg Ukon Vakka, szó szerint Ukkó kosara, pogány termékenység- és esővarázsló szertartás, melynek során kosárba gyűjtött áldozatot mutatnak be a megfelelő időjárás reményében. A lakomát Ukkó kupájának is nevezik (Kuusi 1975:241–242), az italáldozatra utalva.

7 http://www.korpiklaanishop.com/epages/GPL.sf/AU_en/?ObjectPath=/Shops/06012009-121228/Products/%22Shamaani%20riipus%22

8 Ezáltal erősítik az a valótlanságon alapuló sztereotípiát, mely szerint a finnek vikingek.

9 Finnországban a svéd a legnagyobb kisebbség, a svéd a második hivatalos nyelv, az alapfokú oktatásban kötelező a nyelv tanulása

10 Az eredeti szobor Róma Protestáns Temetőjében található, azonban számos másolata létezik az Amerikai Egyesült Államokban is. Az alkotás Story felesége sírja felett zokogó angyalt ábrázolja.

11 A finn kitartás, szívóosság.

IRODALOM

A.K.

2012 Korpiklaani. Internetcím: http://www.hardharderheavy.de/interviews/interview_korpiklaani_en.shtml

ADAMSKIJ

2006 Amorphis – visszatérő stílussteremtők. Internetcím: <http://www.heavymetal.hu/cikk.jsp?id=476>

BATA TÍMEA

2009 A Kalevalától a finn metázenéig. *In* (M)ilyenek a finnek? Finnország magyar szemmel. Szarvas Zsuzsa, szerk. 149–152. Budapest: Néprajzi Múzeum.

2010 Shamans, warriors from the Land of Metal – the symbolism of Finnish metal music. *In* Past and Present Stereotypes – Ethnological, Anthropological Perspectives (Papers of the 10th Finnish – Hungarian Ethnological Symposium Budapest – Dobogókő, Augustus 31 – September 4. 2009.) Zsuzsa Szarvas – Tímea Bata, eds. 45–56. Budapest: Magyar Néprajzi Társaság – Néprajzi Múzeum.

BOWAR, CHAD

2011 Korpiklaani Interview. Internetcím: <http://heavymetal.about.com/od/interviews/a/Korpiklaani-Interview.htm>

CMX

é.n. CMX (band). Internetcím: [http://en.wikipedia.org/wiki/CMX_\(band\)](http://en.wikipedia.org/wiki/CMX_(band)); <http://www.cmx.fi>

CRAIK, JENNIFER

2005 Uniforms exposed. From conformity to transgression. Oxford-New York: Berg.

DECIBEL MAGAZINE

2009 Jonne Järvelä (Korpiklaani) interviewed. Internetcím: <http://decibelmagazine.com/Content.aspx?ncid=327728>

Encyclopedia Metallum

2009 Encyclopedia Metallum The Metal Archives. Internetcím: <http://www.metal-archives.com>

FACHAT, PHILIPPE

2004 Ensiferum. Karddal a kézben. HammerWorld 18(10): 18–19.

FODOR, GYÖRGY

2008 A kortárs finn rockzene – a szöveg tükrében. Disputa 4(9):50–53.

GULD, ÁDÁM – HAVASRÉTI, JÓZSEF, SZERK.

2012 Zenei szubkultúrák médiareprezentációja. Budapest – Pécs: Gondolat Kiadó – PTE Kommunikáció- és Médiatudományi Tanszék – PTE Zenélő Egyetem.

HEGEDŰS, TAMÁS

2007 Amorphis: Silent Waters (CD).

Internetcím: <http://ekultura.hu/hallgatnivalo/ajanlok/cikk/2007-10-15/amorphis-silent-waters-cd>

JAKAB, ALBERT ZSOLT – KESZEK, VILMOS, SZERK.

2007 Csoportok és kultúrák. Tanulmányok a szubkultúráról. Kolozsvár: BBTE Magyar Néprajzi és Antropológiai Tanszék – Kriza János Társaság.

JUUTTA, JAAKKOLA – AARNE, TOIVONEN, SZERK.

2005 Inspired by tradition. Kalevala poetry in Finnish music. Helsinki: FIMIC.

KONCSOK, ZOLTÁN

2008 Korpiklaani. HammerWorld 22(4):12–13.

KOVÁCS, PÉTER

2004 Finntroll. Trollok mágikus erővel. HammerWorld 18(4):18–19.

KUUSI, ANNA-LEENA

1975 A finn mitológia. In Uráli népek: Nyelvrokonaink kultúrája és hagyományai. Hajdú Péter, szerk. 235–256. Budapest: Corvina.

Moonsorrow

2009 Moonsorrow biography. Internetcím: <http://www.moonsorrow.com/moonsorrowcom/moonsorrow.html>

Promised

2008 Promised Land of Heavy Metal. Kimmo Kuusineimiés Tanja-Katinka Karttunen (producer), Double Vision Interactive Ltd. – Sarcophagus Ltd, Mikael Martikainen, Mageia OY

RIEKKI, MATTI

2005 From the Smithy of Ilmarinen. Kalevala and Heavy Metal. In Inspired by Tradition. Kalevala poetry in Finnish music. J. Jaakokola – A. Toivonen, eds. 139–143. Helsinki: FIMIC.

FIMIC

2007 It's so heavy to be a Finn. Internetcím: http://www.fimic.fi/fimic/fimic.nsf/o/127FF4006117DF3FC2257506004DC9C9?opendocument&cat=popular_music

SIEBERT, RAINER

2007 Moonsorrow. HammerWorld 21(3):76–77.

VALKONEN, TERO

2009 Introduction to Finnish Popular Music. Internetcím: http://www.fimic.fi/fimic/fimic.nsf/o/A325FFD15ECD6B26C22574DA004C3EAD?opendocument&cat=popular_music

Vera

2006 Korpiklaani. Internetcím: <http://www.lordsofmetal.nl/showinterview.php?id=1325&lang=en>

Wendiii

2006 Korpiklaani – Folkosabb de súlyosabb. Internetcím: <http://www.heavymetal.hu/cikk.jsp?id=488>

WEINSTEIN, DEENA

1991 Heavy Metal. A Cultural Sociology. New York – Toronto: Lexington Books.